

ACADEMIA DE STUDII ECONOMICE DIN BUCUREȘTI

Școala doctorală Cibernetică și Statistică Economică

TEZĂ DE DOCTORAT

Titlul tezei de doctorat:

**IMPLICAȚIILE EVAZIUNII FISCALE ASUPRA DEZVOLTĂRII
ECONOMICO-SOCIALE. PARADIGMA CULTURALĂ A
MODELULUI HOFSTEDE ÎN CONTEXTUL INOVAȚIILOR
FINANCIAR-TEHNOLOGICE**

REZUMAT

BOGDAN-FLORIAN M. AMZUICĂ

Conducător de doctorat: Prof. univ.dr. Ion DOBRE

Conducător de doctorat: Prof. univ.dr. Mihaela PĂUN
(co-tutela)

București, septembrie 2024

CUPRINS

INTRODUCERE.....	11
STADIUL ACTUAL AL CERCETĂRII	15
CAPITOLUL 1: EVAZIUNEA FISCALA: CADRUL CONCEPTUAL, FACTORI DETERMINANTI SI METODE DE MASURARE.....	15
1.1. DEFINIȚII, INTERPRETĂRI ȘI PARADIGME TEORETICE ALE EVAZIUNII FISCALE.....	15
1.1.1. Definitia evaziunii fiscale	15
1.1.2. Scurt istoric al evaziunii fiscale.....	19
1.1.3. Interpretări și teorii comportamentale ale evaziunii fiscale.....	21
1.1.4. Modele teoretice ale conformarii fiscale	24
1.2. PREZENTARE GENERALĂ A TEORIILOR ÎN CERCETAREA EVAZIUNII FISCALE.....	30
1.2.1.Paradigma neoclasică	30
1.2.2.Teoria economiei comportamentale	31
1.2.3.Paradigma heuristică.....	32
1.2.4.Teoria utilității așteptate.....	34
1.2.5.Teoria privind interacțiunea socială.....	34
1.2.6.Teoria prospectivă	35
1.2.7.Paradigma moralității fiscale.....	36
1.3. FACTORI DETERMINANȚI ȘI MECANISME DE PROPAGARE A EVAZIUNII FISCALE.....	38
1.3.1.Factori determinanți ai evaziunii fiscale	39
1.3.2. Mecanisme de propagare a evaziunii fiscale.....	44
1.4. METODE DE MĂSURARE A EVAZIUNII FISCALE	48
1.4.1.Abordarea teoriei neoclasică pentru măsurarea evaziunii fiscale	48
1.4.2.Măsurarea oportunităților și a costurilor evaziunii fiscale.....	49
1.4.3.Măsurarea atitudinilor privind riscul de evaziune fiscală	50

1.4.4. Măsurarea evaziunii fiscale prin intermediul sistemelor fiscale	51
1.5. CONCLUZII	53
CAPITOLUL 2 DEZVOLTAREA ECONOMICO-SOCIALA: CADRUL CONCEPTUAL, TEORII ALE DEZVOLTĂRII SI ALTE CONSIDERENTE	56
2.1. PARADIGMA TEORETICA A DEZVOLTĂRII ECONOMICO-SOCIALE	56
2.1.1. Definiția dezvoltării economico-sociale	59
2.1.2. Scurt istoric al teoriei dezvoltării economico-sociale	61
2.1.3. Concepte, principii și abordări în teoretizarea dezvoltării economice și sociale	65
2.1.4. Principiile dezvoltării economice și sociale	67
2.1.5. Abordări pentru teoretizarea dezvoltării economice și sociale	68
2.1.6. Interdependențele dintre dezvoltarea economico-socială și evaziunea fiscală	69
2.2. FACTORII DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ.....	72
2.2.1. Factori economici.....	72
2.2.2. Factori sociali.....	73
2.2.3. Factori politici și instituționali	75
2.2.4. Factori de mediu	76
2.3. TIPURI DE DEZVOLTARE ECONOMICĂ ȘI SOCIALĂ.....	77
2.3.1. Dezvoltare centrată pe creștere economică	77
2.3.2. Dezvoltarea umană.....	77
2.3.3. Dezvoltare durabilă.....	78
2.3.4. Dezvoltare incluzivă	79
2.3.5. Dezvoltare condusă de comunitate	80
2.4. IMPORTANȚA ISTORICĂ A DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE	80
2.4.1. Rolul dezvoltării economice în progresul istoric	81
2.4.2. Dezvoltarea socială și transformarea societăților	82
2.4.3. Interacțiunea dintre dezvoltarea economică și cea socială.....	84
2.5 PREMISE ȘI IPOTEZE ALE DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE	85
2.5.1. Creșterea economică ca principal motor al dezvoltării.....	85
2.5.2. Rolul instituțiilor în dezvoltare	86

3.5.3. Capitalul uman ca bază pentru dezvoltare	87
2.5.4. Importanța inovării tehnologice	87
2.5.5. Rolul globalizării în dezvoltare	88
2.5.6. Dezvoltarea durabilă ca principiu director	89
2.5.7. Presupunerea luării raționale a deciziilor	89
2.6. ABORDĂRI ALE DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE	90
2.6.1. Abordarea dezvoltării durabile	90
2.6.2. Abordarea dezvoltării umane	91
2.6.3. Abordarea dezvoltării incluzive	91
2.7. PRINCIPIILE GENERALE ALE DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE	92
2.7.1. Incluziune	92
2.7.2. Sustenabilitate	93
2.7.3. Echitate	93
2.7.4. Eficiența economică	94
2.7.5. Dezvoltarea umană	94
2.7.6. Participare	95
2.7.7. Reziliența	95
2.8. STADIUL ACTUAL DE FORMARE A PARADIGMEI TEORIEI DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE	96
2.8.1. Integrarea perspectivelor teoretice	96
2.8.2. Abordări interdisciplinare	97
2.8.3. Accentul pe dezvoltarea contextualizată	97
2.9. CONCLUZII	98
2.9.1. Rezumatul constatărilor	98
2.9.2. Implicații pentru cercetarea viitoare	99
CAPITOLUL 3: PERSPECTIVA CULTURALA A EVAZIUNII FISCALE. MODELUL HOFSTEDE	102
3.1. INTRODUCEREA ÎN MODELUL HOFSTEDE	102
3.1.1. Considerente istorice privind modelul Hofstede	102
3.1.2. Relația dintre economia subterană, evaziunea fiscală și modelul Hofstede	104

3.1.3. Cultura națională – componentă intrinsecă a modelului Hofstede	105
3.1.4. Conformitatea fiscală din perspectiva modelului Hofstede	106
3.2. DIMENSIUNILE CULTURALE ALE MODELULUI HOFSTEDE	108
3.2.1. Distanța față de Putere (Power Distance Index - PDI).....	108
3.2.2. Evitarea Incertitudinii (Uncertainty Avoidance Index - UAI).....	108
3.2.3. Individualism vs. Colectivism (Individualism vs. Collectivism - IDV).....	109
3.2.4. Masculinitate vs. Femeinitate (Masculinity vs. Femininity - MAS)	109
3.2.5. Orientarea pe Termen Lung vs. Orientarea pe Termen Scurt (Long-Term vs. Short-Term Orientation - LTO)	110
3.2.6. Indulgență vs. Restricție (Indulgence vs. Restraint - IVR).....	110
3.3. APLICABILITATEA MODELULUI HOFSTEDE ÎN STUDII ECONOMICE ȘI SOCIALE	111
3.3.1. Relevanța Modelului Hofstede în Studii Economice	111
3.3.2. Impactul Dimensiunilor Culturale asupra Evaziunii Fiscale	112
3.3.3. Rolul Culturii în Dezvoltarea Economică	112
3.3.4. Aplicabilitatea Modelului în Politici Publice și Strategii Economice	113
3.3.5. Limitări și Provocări în Aplicarea Modelului Hofstede	113
3.4. STUDIU PRIVIND IMPLICATIILE MODELULUI HOFSTEDE ASUPRA EVAZIUNII FISCALE, COMPONENTĂ A ECONOMIEI SUBTERANE	114
3.4.1. Enunțarea problemei	115
3.4.2. Ipotezele cercetării.....	115
3.4.3. Modelul de cercetare	116
3.4.4. Analiza datelor	118
3.4.5. Constatări.....	121
3.5. CONCLUZII.....	124
CAPITOLUL 4: EVAZIUNEA FISCALĂ ȘI INOVAȚIA TEHNOLOGICĂ: PROVOCĂRI ȘI OPORTUNITĂȚI	127
4.1. INTRODUCERE ÎN ROLUL TEHNOLOGIEI ÎN EVAZIUNEA FISCALĂ	127
4.1.1. Rolul inteligenței artificiale și al analizelor avansate în evaziunea fiscală.....	130
4.1.2. Divergențe și convergențe în literatura de specialitate privind tehnologia și evaziunea fiscală..	133

4.2. CRIPTOMONEDELE ȘI BLOCKCHAIN-UL: NOI PROVOCĂRI PENTRU AUTORITĂȚILE FISCALE.....	136
4.2.1. Provocările tehnologiei blockchain pentru reglementarea fiscală	138
4.2.2. Divergențe și dificultăți în reglementarea globală.....	143
4.2.3. Potențialul inteligenței artificiale și big data în detectarea evaziunii fiscale.....	146
4.3. PROVOCĂRI ETICE ȘI LEGISLATIVE ALE UTILIZĂRII TEHNOLOGIEI ÎN GESTIONAREA EVAZIUNII FISCALE	152
4.3.1. Confidențialitatea Datelor și Protecția Drepturilor Contribuabililor	152
4.3.2. Transparența și Responsabilitatea Deciziilor Automatizate	156
4.4. OPORTUNITĂȚI DE REFORMĂ FISCALĂ ÎN ERA DIGITALĂ.....	162
4.4.1. Digitalizarea și Modernizarea Administrării Fiscale.....	163
4.4.2. Provocările și Necesitatea Simplificării și Standardizării Proceselor Fiscale	171
4.5. CONCLUZII	175
CADRUL CONCEPTUAL, IPOTEZELE CERCETĂRII, METODOLOGIA CERCETĂRII, REZULTATE	178
CAPITOLUL 5: ANALIZA ECONOMETRICĂ A IMPACTULUI EVAZIUNII FISCALE ASUPRA DEZVOLTĂRII ECONOMICO-SOCIALE.....	178
5.1. INTRODUCERE ÎN ANALIZA ECONOMETRICĂ	178
5.1.1. Obiectivele analizei economice.....	178
5.1.2. Relevanța interconexiunilor dintr evaziunea fiscală și dezvoltarea economico-socială.....	179
5.1.3. Justificarea alegerii abordării economice	181
5.2. INSTRUMENTELE ȘI MODELUL DE REGRESIE MULTIPLĂ UTILIZATE PENTRU ANALIZĂ	183
5.2.1. Prezentarea datelor și a instrumentelor utilizate	183
5.2.2. Descrierea modelului de regresie multiplă și definirea variabilelor dependente și independente	184
5.2.3. Justificarea selecției variabilelor economice	188
5.2.4. Analiza corelațiilor între variabilele modelului	193

5.3. VALIDAREA MODELULUI ECONOMETRIC	195
5.3.1. Testarea semnificației globale a modelului	196
5.3.2. Testul Shapiro-Wilk pentru evaluarea normalității reziduurilor	197
5.3.3. Evaluarea multicolarității prin Testul VIF	198
5.4. INTERPRETAREA REZULTATELOR ECONOMETRICE.....	201
5.5. CONCLUZII ȘI IMPLICAȚII ECONOMETRICE	208
5.5.1. Concluziile cheie ale analizei econometrice.....	208
5.5.2. Limitele și robustețea modelului econometric.....	209
5.5.3. Recomandări pentru cercetări viitoare și îmbunătățiri metodologice	212
CAPITOLUL 6: CONCLUZII, DISCUȚII, CONTRIBUȚII PERSONALE ȘI DIRECȚII VIITOARE DE CERCETARE	214
6.1. CONCLUZII ȘI DISCUȚII.....	214
6.2. CONTRIBUȚIA LA LITERATURA DE SPECIALITATE	216
6.3. LIMITĂRILE CERCETĂRII	219
6.4. DIRECȚII VIITOARE DE CERCETARE ȘI RECOMANDĂRI	221
REFERINTE BIBLIOGRAFICE	224
LISTA TABELELOR.....	235
LISTA ABREVIERILOR ȘI ACRONIMELOR.....	235
LISTA FIGURILOR/GRAFICELOR	236

CUVINTE CHEIE

EVAZIUNE FISCALĂ, DEZVOLTARE ECONOMICO-SOCIALĂ, MODELUL HOFSTEDE, INOVAȚIE TEHNOLOGICĂ, BLOCKCHAIN, CRIPTOMONEDE, DEZVOLTARE DURABILĂ

Rezumat în limba română

Rezultatele originale prezentate în această teză de doctorat aduc contribuții semnificative la înțelegerea complexității evaziunii fiscale prin prisma factorilor culturali și a inovațiilor tehnologice. Cercetarea a demonstrat, printr-o analiză aprofundată bazată pe modelul cultural Hofstede, că dimensiunile culturale precum Distanța față de Putere și Evitarea Incertitudinii au un impact major asupra comportamentului fiscal al contribuabililor. În special, s-a constatat că în societățile cu o distanță mare față de putere, unde inegalitățile sunt mai acceptate și autoritatea este mai centralizată, tendințele de evaziune fiscală sunt mai pronunțate. De asemenea, în societățile cu un nivel ridicat de evitarea incertitudinii, unde există o preferință pentru reguli clare și stricte, evaziunea fiscală poate fi redusă prin implementarea unor politici fiscale transparente și bine comunicate.

Pe de altă parte, cercetarea a explorat în detaliu rolul inovațiilor financiar-tehnologice, cum ar fi criptomonede și tehnologia blockchain, evidențiind faptul că acestea au un dublu rol în contextul evaziunii fiscale. Deși aceste tehnologii oferă oportunități pentru modernizarea și eficientizarea sistemelor fiscale prin transparență și securitate sporită, ele prezintă și riscuri semnificative. În absența unor reglementări adecvate, criptomonedele și alte inovații financiare pot facilita evaziunea fiscală, permițând transferuri de fonduri anonime și greu de urmărit, ceea ce complică sarcina autorităților fiscale.

Concluziile tezei subliniază necesitatea dezvoltării unor politici fiscale adaptate nu doar din punct de vedere economic, ci și cultural și tehnologic. Rezultatele sugerează că politicile fiscale standardizate pot fi ineficiente dacă nu iau în considerare specificitățile culturale ale fiecărei țări sau regiuni. De asemenea, reglementările privind tehnologiile emergente trebuie să fie suficient de flexibile și inovatoare pentru a face față provocărilor impuse de noile forme de evaziune fiscală facilitate de tehnologiile financiare moderne.

În concluzie, teza argumentează că o abordare integrată, care să combine înțelegerea culturală cu adaptarea tehnologică și întărirea capacităților instituționale, este esențială pentru combaterea eficientă a evaziunii fiscale și promovarea unei dezvoltări economico-sociale sustenabile. Această cercetare aduce astfel o contribuție originală la literatura de specialitate, oferind noi perspective teoretice și practice pentru formularea politicilor fiscale în era digitală.